

PROLEGOMENA

Omenirea se află (oare pentru a câta oară, în evoluția ei ?) într-un moment de cumpănă. Abia intrați în mileniul trei, confrunțați cu avântul fără precedent și cu realizările cele mai neînchipuite din toate domeniile existențiale, suntem nevoiți a ne pune în fața întrebărilor care țin nu doar de viitorul nostru, dar (și, mai ales) de trecutul nostru: pentru că, se știe, nu îți poți „da” azimutul când nu știi de unde vii și unde te afli. Acesta este, probabil, motivul pentru care ne ducem tot mai des în trecut, pentru a ne explora și proiecta cât mai bine viitorul.

Mulți susțin, la ora aceasta, că venim din...stele, așa că originea nobil-cosmică ne-ar îndreptăți să ținim către ele; alții spun că mările și oceanele ar fi fost leagănul omenirii, așa că le cercetăm animați de o profundă curiozitate. Pendulăm între mirajul ascendent al infinitului universului de deasupra noastră și misterul abisului de sub noi, căutând echilibrul – fragil-dinamic – al unei râvnite stabilități. Pot oare visurile noastre să îngemăneze, la un moment dat, cele două sensuri ale aspirațiilor noastre într-o spirală a unei reușite care să ne satisfacă orgoliul (bun) al oricăreia dintre ipoteticele surse de viață? Vom putea lăsa moștenire, la rândul nostru, așa cum am fost noi „beneficiari” ai unui patrimoniu valoros, lucruri de care să fie mândri urmașii noștri? Va fi „fapta” noastră bună, înțeleaptă, frumoasă și folositoare?

Istoria, poate, va lua sfârșit o dată; până acum, ea a “murit” câte puțin cu fiecare din civilizațiile care au apus, renăscând, tot câte puțin, cu fiecare nouă civilizație ridicată, afirmată și ajunsă, mai apoi, la deplina înflorire. Populațiile fiecăreia dintre ele au încercat – la momentul apogeului – aceleași sentimente și trăiri, au suferit de “mirajul imortalității” (cum spunea Arnold Toynbee: „efemeritatea nu era ceva de luat în seamă, de meditat asupra-i, de însușit”).

Timpul a fost cel care a investit cu nemurire rezultatele muncii lor și ni le-a predat ca pe un inventar prețios spre bucurie și încântare. Va fi, un alt Timp, trezorerul nemuririi noastre sau va fi judecătorul aspru și de temut al greșelilor noastre? Cu emoții și speranță construim pentru noi, dar și pentru viitorime și încercăm să fim *altfel* ; pe măsură ce înaintăm în munca noastră realizăm însă, încet, încet, puțin câte puțin, că nu facem altceva decât să redevenim, în fibra noastră, *noi*, cei de dinaintea noastră.

Chiar dacă nu vom înțelege piramidele ca și cei care le-au construit (fiind prea dominați de treapta pe care stăm noi înșine, ca să avem aceeași perspectivă), chiar dacă suntem prea obosiți ca să mai visăm eternitatea, chiar dacă nu ne mai obsedează într-atât nemurirea – cât ora care trece, trebuie să ne “energizăm” bând din acest izvor nesecat care este cultura și civilizația lumii, a noastră, trecută și prezentă.

Suntem puși zilnic să ne recunoaștem – în pofida calităților noastre – micimea, raportați fiind la dimensiunea și coordonatele Universului. Așa mici și imperfecti, ne rămâne întotdeauna, cum spunea Pavese, “o soluție împotriva defectelor de care nu putem scăpa: să le transformăm în virtuți”. Trebuie să învățăm din propriile noastre greșeli, să încercăm să ne valorificăm chiar și nerealizările, să nu încetăm să căutăm spre a găsi, la rândul nostru, ceea ce i s-a dat inițial omului: fericirea, sub toate formele și aspectele ei.

Lumea e plină de monumentele ridicate de cei care au crezut în ceva (nicăieri nu există cea mai derizorie mărturie lăsată de cei care n-au făcut decât să spună “nu”). Credința, convingerea că orice efort individual contribuie și îl amplifică la/pe cel colectiv, dorința de a clădi ceva pentru cei care vor veni după noi, de a crea și re-crea frumosul – în locuri și spații – pentru milioane de oameni care, astfel, se vor simți mai mulțumiți, mai împliniți, iată un motiv întemeiat, pentru care merită să nu precupețim nici un efort, oricât de îndelungat și de istovitor ar fi!

Pe întinsul continentului european civilizația occidentală a avut un impact copleșitor asupra celorlalte, încă din secolul al XIV-lea. Ea a fost și leagănul perioadei industriale, care a declanșat un amplu proces de modernizare a societății – model care a căpătat dimensiuni mondiale și care a fost invocat mereu ca și reper al bogăției, bunului gust și rafinamentului.

Acesta este și motivul pentru care, și în domeniul abordat (cel al amenajării teritoriului și urbanismului), exemplele din acest areal geografic sunt mult mai numeroase. Evident, nivelul înalt la care s-a ajuns – în toate privințele – a fost posibil și datorită circumstanțelor istorice favorabile, dat fiind faptul că civilizația occidentală a devenit, treptat (și până nu demult a fost) o zonă de securitate, dezvoltându-și echivalentul unui imperiu în forma unui sistem complex de confederații, federații, regimuri și alte tipuri de instituții de cooperare care întruchipează, la nivel civilizațional, devotamentul său pentru politica democratică și pluralistă. Occidentul este (și sperăm să rămână!) o civilizație matură, care să-și poată menține prosperitatea (provenită din “sfârșitul distrugerilor interne”, de reducere a barierelor comerciale interne) și, de asemenea sistemul comun de greutate, unități de măsură și monede.

Nu putem să nu remarcăm, întristați, că mult mai semnificative decât problemele legate de economie sunt, actualmente, cele asociate demografiei, amplelor mășcări migraționiste, alăturându-li-se și cele legate de *declinul moral* (creșteri ale comportamentului antisocial: crimele, folosirea drogurilor, violența etc.), *suicidul cultural* și *dezbinarea lumii* (politică, etnică, religioasă și de alte forme), *diminuarea generală a “eticii muncii”* și *afirmarea unui “cult al indulgenței personale”*.

În asemenea timpuri, caracterizate prin abundența evenimentelor și efervescența vieții cotidiene, oamenii tind să își piardă, încet, conturul,

personalitatea și să se transforme în mecanismele minuscule ale unui gigantic angrenaj: “diluarea” calității sale, a conștiinței, a spiritului, a propriilor trăiri, lăsarea la o parte a tot ce ține de sensibilitatea lui trebuie stopate. În vacarmul general, una dintre cele mai bune soluții, cred, ar fi găsirea unui refugiu (care nu presupune, nicidecum, retragerea definitivă, renunțarea la provocările vieții, ci doar “un bob zăbavă”, pentru refacerea puterilor) într-un “alt mod de a simți și percepe lumea”: încercarea de a ne întoarce la natură, la mituri și la tăcerea din noi.

Cu o asemenea încărcătură de “obligații” pe care trebuie să le onorăm – dacă vrem să biruim Timpul prin ceea ce facem – trebuie să acceptăm acest efort, să ni-l asumăm, dovedind că aparținem secolului nostru chiar și când, uneori și aparent, ne dezicem de el. Sau, poate, mai ales, atunci.

PROLÉGOMÈNES

L'humanité se trouve (pour la énième fois, dans son évolution?) dans un moment de crise. Dès que nous sommes entrés au troisième millénaire, face à l'élan sans précédent et aux réalisations les plus inimaginables dans tous les domaines de l'existence, nous devons nous mettre devant les questions liées non seulement à notre avenir, mais (notamment) à notre passé : parce que, comme nous le savons, nous ne pouvons pas « donner » l'azimut sans savoir d'où l'on vient et où l'on se trouve. C'est, probablement, la raison pour laquelle nous allons de plus en plus souvent dans le passé, afin de nous explorer et projeter au mieux notre avenir.

Nombreux sont ceux qui affirment, à ce moment, que nous venons des...étoiles, donc l'origine noble-cosmique nous permettrait de cibler vers elles; d'autres disent que les mers et les océans auraient été le berceau de l'humanité, c'est pourquoi nous les examinons animés d'une profonde curiosité. Nous alternons entre le mirage (ascendant de) l'infini de l'univers au-dessus de nous et le mystère de l'abîme sous nos pieds, en cherchant l'équilibre – fragil-dynamique – d'une stabilité convoitée. Est-ce que nos rêves peuvent être liés, à un moment donné, aux deux sens de nos aspirations dans une spirale du succès qui satisfasse l'ego (bon) de chacune des sources hypothétiques de vie? Est-ce que nous pourrions léguer, à notre tour, tout comme nous avons été les « bénéficiaires » d'un patrimoine précieux, des choses dont nos descendants soient fiers? Est-ce que ce serait notre « acte » bon, sage, beau et utile ?

Peut-être, l'histoire prendra fin une fois; jusqu'à présent, elle est « morte » peu à peu avec chacune des civilisations qui se sont éteintes, en renaissant, toujours peu à peu, avec chaque nouvelle civilisation née, affirmée et arrivée, ensuite, à sa pleine floraison. Les populations de chacune d'elles ont ressenti – au moment de l'apogée – les mêmes sentiments et expériences, ont souffert du « mirage de l'immortalité » (tout comme Arnold Toynbee disait: « l'éphémérité n'était pas quelque chose à prendre en compte, à réfléchir, à s'approprier »).

Le temps a été celui qui a investi d'immortalité les résultats de leur travail et nous les a fournis comme un inventaire précieuse pour joie et allégresse. Est-ce qu'il sera un autre Temps, le trésorier de notre immortalité ou il sera le juge âpre et à craindre de nos erreurs? Avec

émotions et avec d'espoir nous construisons pour nous, mais aussi pour ceux de l'avenir et nous essayons être *différents*; au fur et à mesure que nous avançons dans notre travail nous réalisons pourtant, lentement, peu à peu, que nous ne faisons que redevenir, dans notre fibre, *nous*, ceux avant nous.

Même si nous ne comprenons pas les pyramides tout comme ceux qui les ont construites (étant trop dominés par le marchepied sur lequel nous nous trouvons, pour avoir la même perspective), même si nous sommes trop fatigués afin de rêver encore l'éternité, même si nous ne sommes plus tant obsédés par l'immortalité – mais par l'heure qui passe, nous devons nous « énergiser » en buvant de cette vaste source qui est la culture et la civilisation du monde, la notre, passée et présente.

Nous devons chaque jour reconnaître – en dépit de nos qualités – notre petitesse, en étant rapportés à la dimension et aux coordonnées de l'Univers. En tant que tels petits et imparfaits, il nous reste toujours, tout comme Pavese disait, « une solution contre les défauts dont nous ne pouvons pas échapper : de les transformer en vertus ». Nous devons apprendre de nos propres erreurs, essayer de tirer profit même de nos échecs, ne pas cesser de chercher afin de trouver, à notre tour, ce qui a été initialement donné à l'homme : le bonheur, sous toutes ses formes et aspects.

Le monde est plein des monuments élevés par ceux qui ont cru en quelque chose (il n'a nulle part le plus dérisoire témoignage laissé par ceux qui n'ont fait que dire « non »). La croyance, la conviction que chaque effort individuel amplifie et contribue à celui collectif, le désir d'élever quelque chose pour ceux qui viendront après nous, de créer et de re-crée le beau – dans des lieux et des espaces – pour millions de gens qui se sentiront ainsi plus satisfaits, plus accomplis, voici une raison fondée pour laquelle nous ne devons pas perdre aucun effort, quelque prolongé et fatigant qu'il soit !

Sur l'étendue du continent européen la civilisation occidentale a eu un impact massif sur les autres, à partir du XIVe siècle. Elle a été aussi le berceau de la période industrielle, qui a déclenché un ample processus de modernisation de la société – modèle qui a acquis des dimensions mondiales et qui a été toujours invoqué comme repère de la richesse, du bon goût et du raffinement.

C'est la raison pour laquelle, dans cette approche aussi (celui de l'aménagement du territoire et de l'urbanisme), les exemples de cette zone géographique sont beaucoup plus nombreux. Évidemment, le haut niveau auquel on est arrivé – à tous égards – a été aussi possible due aux circonstances historiques favorables, étant donné que la civilisation occidentale est devenue peu à peu (et jusqu'à récemment elle l'était) une zone de sécurité, en développant l'équivalent d'un empire sous la forme d'un système complexe de confédérations, fédérations, régimes et d'autres types d'institutions de coopération qui envisagent, au niveau de la civilisation, son dévouement pour la politique démocratique et pluraliste. L'Occident est (et nous espérons qu'il reste à l'avenir!) une civilisation parvenue à maturité, qui peut maintenir sa prospérité (provenue de la « fin des destructions internes », pour réduire les barrières commerciales internes) et aussi le système commun de poids, unités de mesure et monnaies.

Il est impossible de ne pas voir, avec tristesse, que beaucoup plus importants que les problèmes liés à l'économie sont, à présent, ceux associés à la démographie, aux amples mouvements migratoires, ainsi que ceux liés au *déclin moral* (croissances du comportement antisocial : les crimes, l'usage des drogues, la violence etc.), le *suicide culturel* et *l'absence d'unité du monde* (politique, ethnique, religieux et d'autres formes), *la diminution générale de « l'éthique du travail »* et *l'affirmation d'un « culte de l'indulgence personnelle »*.

Dans ces moments-là, caractérisés par l'abondance des événements et par l'effervescence de la vie quotidienne, les gens tendent à perdre, lentement, leur contour, leur personnalité et à se transformer en mécanismes minuscules d'un gygantique engrenage: « la dilution » de sa qualité, de sa conscience, de son esprit, des propres sentiments, le fait de laisser de côté tout ce qui est lié à sa sensibilité doivent être arrêtés. Dans le tumulte général, l'une des meilleures solutions, je pense, serait de trouver un refuge (qui n'implique pas du tout la le retrait définitif, la renonciation aux provocations de la vie, mais seulement « un grain de retard », pour restaurer ses pouvoirs) dans un « autre mode de sentir et de percevoir le monde »: l'essai de nous retourner à la nature, aux mythes et au silence qui se trouve en nous.

Avec une telle charge d'« obligations » que nous devons accomplir – si nous voulons conquérir le Temps par ce que nous faisons – nous devons accepter cet effort, nous l'assumer, en prouvant que nous appartenons à notre siècle même lorsque, parfois et apparemment, nous le nions. Ou, peut-être, surtout alors.

CAPITOLUL I

CONSIDERAȚII GENERALE REFERITOARE LA ACTIVITĂȚILE DE URBANISM ȘI AMENAJAREA TERITORIULUI

Preliminarii. Spațiul a devenit – din ce în ce mai mult – o metaforă ireversibilă în teoriile contemporane ale culturii și criticii, dar și un punct de convergență, extrem de fierbinte, a studiilor interdisciplinare în domeniul științelor socio-umaniste și – cu predilecție – în cel al amenajării teritoriului și al urbanismului. În acest ultim context, spațiul este și trebuie să fie obiectul unui studiu și al unei abordări multidisciplinare întrucât, de la Renaștere încoace, societatea se află într-o evoluție dinamică, fapt ce o diferențiază și o re poziționează continuu față de valorile care, la un anumit moment, au fost catalogate drept tradiționale. Spațiul a fost și este un produs cultural, istoric și social pe care, oricum am încerca să-l “abstractizăm” pentru a-l putea gestiona mai înțelept, nu-l putem deposeda de semnificații, de ideologii, de mitizările inerente. Abordarea modernă, actuală, în care spațiul este perceput ca o valoare a fenomenelor și creațiilor sociale, păstrează legăturile simbolice culturale și economice (a se înțelege pragmatice) între spații, fie naturale, fie organizate și edificate de om – deci, artificiale, dar într-o structură cu o matrice în care principiile și regulile sunt reevaluate și reierarhizate¹.

Drumul parcurs de omenire – de la primele așezări atestate, peșterile, până la cele mai ciudate și îndrăznețe siluete, care par a sfida gravitația – a fost lung, anevoios și marcat de radicale, interesante, dar și minunate schimbări.

Privind retrospectiv, reperatele construite ale evoluției ne prilejuiesc întâlniri cu diverse etape – unele de inspirație, altele, mai puțin – ale civilizației. Este important de subliniat un aspect mărunț, nesemnificativ, la o primă apreciere, dar cu profunde semnificații, în realitate, și anume modul în care s-a raportat, în tot acest timp, la ceea ce îl înconjura: natura. Relația omului cu proximitatea imediată (într-o primă fază), apoi cu teritoriile mai îndepărtate, a îmbrăcat forme diferite, iar din confruntarea cu capriciile ei (furtuni, inundații, cutremure, erupții vulcanice și alte fenomene naturale) s-au născut cele mai valoroase descoperiri.

Inventivitatea și simțul practic, alăturate imperativității găsirii mijloacelor și formelor de supraviețuire au constituit germenii unor acțiuni de apărare împotriva agresiunilor, naturale și a celor ale semenilor (pentru că, de când există, omul a

---

¹ A se vedea, pe larg, asupra aspectelor menționate, **Olivia Narcisa PETRESCU**, SEMNIFICAȚIA MITICĂ A SPAȚIULUI ÎN LITERATURA IBERO-AMERICANĂ ȘI ENGLEZĂ A SECOLULUI XX, teză de doctorat, UBB Cluj-Napoca, 2006.